

Jordbrugspolitik – når økonomi, politik og jordbrug går op i en højere enhed?

Niels Kærgård

Institut for Økonomi, Skov og Landskab, Den Kongelige Veterinær og Landbohøjskole

SUMMARY: The article gives a survey of the history of agricultural economics in Denmark. Agricultural economics is seen as part of applied political economics. The balance between theory and applied work as well as the distinction between political and scientific arguments in this discipline are discussed. The arguments are illustrated by two examples from the agricultural history: the growth of the Danish agricultural sector and the decline of the British in the late nineteenth century.

---

1. Indledning

Hvordan faget jordbrugspolitik skal defineres, findes der flere autoritative udsagn om. Mest autoritativ er vel en officiel udtalelse fra Den kongelige Veterinær- og Landbohøjskole til Undervisningsministeriet i august 1992 i forbindelse med besættelse af professoratet i faget. Heri defineres faget:

Jordbrugspolitik – omhandler de instrumenter, der på nationalt og internationalt plan anvendes for at styre/påvirke jordbrugssektoren. Det drejer sig om en beskrivelse af disse instrumenter og en analyse af deres virkning på økonomiske forhold i bred betydning i jordbrugssektoren og i samfundet som helhed.

I indledningen til pensum i faget hedder det tilsvarende:

Landbrugspolitik beskæftiger sig med de forhold og foranstaltninger, der er bestemmende for landbrugets økonomiske og sociale struktur samt for landbefolkningens økonomiske og sociale vilkår. Hertil kommer befolkningens forsyning med landbrugsvarer og landbrugets rolle i den samlede økonomi. Behandlingen sker ud fra et makroøkonomisk synspunkt, hvorved landbrugets forhold ses som et led i den bredere samfundsøkonomiske sammenhæng [Kyed & Thomsen, 1991 side 1].

Jeg takker Peder Andersen, Ernst Graversen, Ingrid Henriksen, Karsten Kyed, Arne Larsen, Poul Erik Stryg og Claus Vastrup for diskussioner af ideer og udkast til denne artikel, der er en let tilrettet udgave af min tiltrædelsesforelæsning på Den Kongelige Veterinær- og Landbohøjskole d. 6. maj 1993.

Jordbrugspolitik – når økonomi, politik og jordbrug går op i en højere enhed?

Niels Kærgård

Institut for Økonomi, Skov og Landskab, Den Kongelige Veterinær og Landbohøjskole

SUMMARY: The article gives a survey of the history of agricultural economics in Denmark. Agricultural economics is seen as part of applied political economics. The balance between theory and applied work as well as the distinction between political and scientific arguments in this discipline are discussed. The arguments are illustrated by two examples from the agricultural history: the growth of the Danish agricultural sector and the decline of the British in the late nineteenth century.

---

1. Indledning

Hvordan faget jordbrugspolitik skal defineres, findes der flere autoritative udsagn om. Mest autoritativ er vel en officiel udtalelse fra Den kongelige Veterinær- og Landbohøjskole til Undervisningsministeriet i august 1992 i forbindelse med besættelse af professoratet i faget. Heri defineres faget:

Jordbrugspolitik – omhandler de instrumenter, der på nationalt og internationalt plan anvendes for at styre/påvirke jordbrugssektoren. Det drejer sig om en beskrivelse af disse instrumenter og en analyse af deres virkning på økonomiske forhold i bred betydning i jordbrugssektoren og i samfundet som helhed.

I indledningen til pensum i faget hedder det tilsvarende:

Landbrugspolitik beskæftiger sig med de forhold og foranstaltninger, der er bestemmende for landbrugets økonomiske og sociale struktur samt for landbefolkningens økonomiske og sociale vilkår. Hertil kommer befolkningens forsyning med landbrugsvarer og landbrugets rolle i den samlede økonomi. Behandlingen sker ud fra et makroøkonomisk synspunkt, hvorved landbrugets forhold ses som et led i den bredere samfundsøkonomiske sammenhæng [Kyed & Thomsen, 1991 side 1].

Jeg takker Peder Andersen, Ernst Graversen, Ingrid Henriksen, Karsten Kyed, Arne Larsen, Poul Erik Stryg og Claus Vastrup for diskussioner af ideer og udkast til denne artikel, der er en let tilrettet udgave af min tiltrædelsesforelæsning på Den Kongelige Veterinær- og Landbohøjskole d. 6. maj 1993.

Det ligger i disse definitioner, at landbrugspolitik er en økonomisk, ikke en politologisk disciplin. Betegnelsen »nationaløkonomiens politik« har da også gammel hævde som betegnelse for de anvendelses- og styringsorienterede dele af økonomien set i modsætning til den rene teori og den rene beskrivelse. Den gennem tiderne både her i landet og internationalt mest anvendte lærebog i nationaløkonomi er nok Richard T. Ely's, der blev brugt fra 1890'erne til efter 2. verdenskrig. Den skelner mellem nationaløkonomiens teori, der

har til opgave at beskrive de Økonomiske Fænomener og finde den Lovmæssighed, der behersker dem; den søger fordomsfrit at konstatere, hvad der er [Ely, 1936, side 8]

og nationaløkonomiens politik¹, der

undersøger, hvorledes man har foretaget eller kunne tænke sig at foretage bevidste organiserede Indgreb i den økonomiske Udvikling med det Formaal at gennemføre visse social-etiske Idealer; den spørger altså, hvad der kan blive [Ely, 1936, side 8]

Fra professionaliseringen af den økonomiske videnskab i sidste halvdel af forrige århundrede har det givet anledning til to fundamentale balanceproblemer, nemlig

– balancen mellem teori og anvendelse, d.v.s. i hvor høj grad man skal lave noget, der umiddelbart kan bruges f.eks. af dansk landbrug, og i hvor høj grad man skal formalisere og præcisere, f.eks. af hensyn til den internationale forskningsverdens krav.

– balancen mellem objektivitet og videnskab på den ene side og subjektivitet og politisering på den anden side. Idealet er håndfast opstillet af Ely, der skriver: »Hvilke Maal man skal stile hen imod, hvilke social-etiske Idealer man skal søge at virkeliggøre, er det ikke Nationaløkonomiens Opgave at afgøre; den spørger altsaa ikke om, hvad der bør være« [Ely, 1936 side 9].

1. Terminologien »Nationaløkonomiens Politik« er i dag nok forældet. Den indgik som fagbetegnelse i den kongelige anordning om Københavns Universitets Statsvidenskabelige eksamen fra 1952, men ikke i Bekendtgørelse fra 1971. De valgfri fag på dette studiums afsluttende del hed til op i 1970'erne »politik-fag«, men terminologien »udvalgte fag« er nok nu den herskende; der er dog stadig en lang række udvalgte fag, der har navne som »arbejdsmarkedspolitik«, »socialpolitik«, »erhvervs politik« m.v. Med etableringen af selvstændige studier i politisk videnskab kan terminologien give anledning til misforståelse og en mere historieløs navngivning af faget »jordbrugspolitik« ville nok i dag resultere i noget i retning af »Jordbrugets makroøkonomi«; en betegnelse der dog ville mangle relevante associationer i retning af økonomisk politik. En lignende modernisering af Landbohøjskolens professorat i »Landbrugøkonomi« til »Jordbrugets driftsøkonomi«, er faktisk sket i det seneste opslag. Titlen cand.polit. har iøvrigt tilsvarende indbyggede problemer, hvad nu har givet anledning til valgfrihed mellem titlen cand.polit. og cand.oecon.

Disse to spørgsmål skal diskuteres nærmere i det følgende, men først skal jordbrugsøkonomiens historie her i landet kort skitseres for at se, inden for hvilket univers det er, der diskuteres. Til sidst skal gives et par eksempler fra landbrugets historie, der illustrerer samspillet mellem politik, økonomi og jordbrug.

2. Landbrugsøkonomiens historie i Danmark

Det statsvidenskabelige studium, d.v.s. økonomistudiet ved Københavns Universitet er startet i 1848 og Den kongelige Veterinær- og Landbohøjskole i 1858. Og den omtrentlige samtidighed i oprettelsestidspunkt er langt fra det eneste fællestræk, specielt ikke når der ses på de økonomiske områder. Landbrugsøkonomien var centralt placeret som økonomisk disciplin i alle forløberne for Det statsvidenskabelige Studium; det gælder ved Sorø Akademi i 1700-tallet og ved universitetsundervisningen i økonomi før økonomistudiets oprettelse.

Sorø Akademi spiller en betydelig rolle i forhistorien for både Det statsvidenskabelige Studium og for Landbohøjskolen (se Jensen, 1958 side 12-13 og Nielsen, 1948 side 13-47). I de af Axel Nielsen aftrykte eksamensspørgsmål fra Sorø veksler landbrugstekniske og økonomiske spørgsmål mellem hinanden, f.eks. ved Academisten Peder von Sehesteds examination den 28. september 1773:

I Henseende til den Skat, man kalder Consumption forklarede at samme ikke kan ansees for den billigste Skat, da den fattige lider meest derved. Opregnet en Deel Arter af de saa kaldte Nød-Skatter. I Henseende til Staatens Udgifter viisede han hvorledes samme kunde beqvemmost indrettes, baade i Henseende til de militaire og civile Betiente, til Hoffets Underholdning, til Ambassader, til de Kongelige Børns Underholdning. –

Forklaret hvad man forstaaer ved Oeconomie-Videnskaberne. Viist hvorledes de, som behandle disse Videnskaber, inddeele Climata og hvorledes de Produkter, det eene Clima frembringer, ere forskellige fra dem, som et andet Clima producerer. Viisede hvorledes vi først have lært at brygge Øll og hvorfra vi først have faaet vore Korn-Sorter. Anført de fornemmeste Arter af Jord, hvorledes samme kan forbedres, ifald den ikke er som den bør være. Hvilken Slags Jord er den beqvemmoste for Rug, for Hveede, og Byg. Anført de Maader, hvorpaa man forbedre og formeere Giødselen. Viisede at Eng-Bundene ere noget af det fornemmeste en Landman bør sørge for. At samme Eng-Bunde ere ente naturlige eller konstige, anførde til Exempel på de sidste saadanne Enge, som man besaaer med Kløver-Græs. – I Henseende til de forskellige Arter af Heste viiste han hvad Mærker man i almindelighed kan have paa de gode [Nielsen, 1948 side 118-119]

I begyndelsen af 1800-tallet havde Københavns Universitet to professorer i Økonomi, begge med speciale i landbrugsøkonomi: O.B. Begtrup (der var ekstraordinær professor i

landøkonomi fra 1801 til 1841)² og Oluf Chr. Olufsen (der var ordinær professor i statsøkonomi fra 1815 til 1827).³

Også efter Landbohøjskolens oprettelse i 1858 spillede landbrugsøkonomien en central rolle ved Universitetet. Helt op til den nyeste tid har universitetsøkonomerne prioriteret landbrugsøkonomien højt både i undervisning og forskning. Af markante landbrugsøkonomiske forskningsresultater fra universitetsprofessorernes side kan f.eks. nævnes V. Falbe-Hansens *Stavnsbaands-Løsningen og Landboreformerne. Set fra Nationaløkonomiens Standpunkt I-II* fra 1888-89, Jørgen Pedersens *Husmandsbruget. En vurdering af Den Danske Husmands-Lovgivnings Økonomiske og Sociale Betydning* fra 1928 og Jens Warmings *Landbrugets grænsekalkulationer* fra 1933. Næsten endnu stærkere stod landbrugsøkonomien ved det nye Århus Universitet med Trygve Haavelmo's *A Dynamic Study of Pig Production in Denmark* (1939) og *Efterspørgsel efter flæsk i København* (1939) og Holger Gads disputats *Befolknings- og arbejdskraftsproblemer i dansk landbrug I-II* fra 1957. Af andre universitetsdisputater bør i øvrigt nævnes A. Howard Grøns *Den almindelige skovøkonomis teori* fra 1931 og Knud Rasmussens *Variance and Production Function Analyses of Farm Accounts* fra 1961.⁴

Universitetet i København havde undervisning i landbrugspolitik ved Henrik Pedersen omkring 1. verdenskrig, efter hans død i 1926 ved Jens Warming og senere – som et tegn på det tætte samarbejde mellem de to institutioner – ved Landbohøjskolens professor K. Skovgaard fra 1945 til 1959. Undervisningen overtages derefter af Knud Rasmussen, som var den sidste lektor i faget.

Ved Landbohøjskolens start i 1858 blev B.S. Jørgensen⁵ professor i almindelig landbrugsundervisning, hvorunder landbrugsøkonomien hørte; en oversigt over Landbohøjskolens

2. Gregers Otto Bruun Begtrup (1769-1841) blev cand.theol. i 1791 og doktor fra Kiel på en religionsfilosofisk afhandling i 1795. Derefter landbrugsøkonomiske studier i Tyskland, Frankrig, Holland, Belgien og England. Har skrevet bl.a. *Bemærkninger om det engelske Landbrug* (1800), *Beskrivelse over Hovedgaardene på Sjælland* (1801) og *Beskrivelse over Agerdyrkningens Tilstand i Danmark* (1803-1812). Fik måske ikke megen indflydelse, idet han som ekstraordinær professor aldrig blev medlem af konsistorium og »savtede desuden forsøgsmark og alle Hjælpemidler«; se nærmere i Christensen (1920), Nielsen (1948) og Kristensen (1965).

3. Oluf Christian Olufsen (1764-1827) tog juridisk eksamen 1783 og tog landmålereksamen 1784. Blev, efter en periode som landmåler, digter, bl.a. blev komedien *Gulddaasen* opført på Det Kongelige Teater i 1793. Efter en længere udlandsrejse kom han hjem i 1796 som »fuldkommen økonom« og begyndte at undervise først som landbrugs lærer på Næsgaard på Falster og senere på Københavns Universitet. Han udgav i 1797-1810 *Oekonomiske Annaler* og i 1812-1820 *Nye Oekonomiske Annaler*; se Jensen (1923), Nielsen (1948), Kristensen (1965) og Johansen (1976).

4. For mere udførlige lister se Kristensen (1965) og Nørregaard Rasmussen (1976).

5. Bendt Søborg Jørgensen (1815-1888) tog eksamen i mekanik og anvendt naturvidenskab fra Polyteknisk Læreanstalt. Fra 1843 begyndte han specielt at studere landbrug bl.a. på en stor udlandsrejse til Storbritannien og Irland. Docent i Landbrugsfagene ved Polyteknisk Læreanstalt fra 1849 og professor på Landbohøjskolen fra dennes start. Redaktør af *Tidsskrift for Landøkonomi* 1853-1866 og præsident i Landhusholdningsselskabet 1868-79, se Christensen (1923), Kristensen (1965) og Kyed & Thomsen (1991, side 99-100).

professorer i økonomi findes i bilag 1. B.S. Jørgensen havde allerede fra 1848 undervist i landbrugslære ved Polyteknisk Lærestanstalt og spillede en central rolle ved forhandlingerne om oprettelsen af Den kongelige Veterinær- og Landbohøjskole (se Bendz, 1993). Theodor Westermann (1852-1935) afløste B.S. Jørgensen, men landbrugslæren blev ved den lejlighed delt og Westermann's område var jorddyrkning og plantekultur, så for de landøkonomiske områders vedkommende var efterfølgeren Valdemar Maar, der allerede i 1875 var blevet assistent i landøkonomi, og ved B.S. Jørgensens afgang blev han konstitueret som lærer i almindelig landbrugslære og redskabslære.⁶

Ved Maar's afgang blev professoratet nyorganiseret, idet den almindelige landbrugslære nu overtog landbrugsbogholderiet fra mejerilæren. Professoratet blev besat med O.H. Larsen i 1914.⁷ Han var meget interesseret i regnskabsføring og driftsstatistik og brugte flittigt disse områder i sin undervisning i landbrugets driftsøkonomi. Hans forelæsninger i almindelig landbrugslære var omtrent ligeligt fordelt mellem landbrugsøkonomi og landbrugets historie og statistik.

Ved O.H. I arsens afgang blev området igen delt, idet K. Skovgaard fik de mere mikro- og driftsøkonomiske dele og de mere makroøkonomiske områder blev overladt Aksel Milthers, der blev docent i Landbrugets Geografi og Handel, Historie og Statistik, og fra 1946 professor i de samme områder.

Den lidt tunge fagbetegnelse blev ved Aksel Milthers afgang ændret til jordbrugspolitik, og Carl Thomsen blev således i 1968 den første professor med den nuværende stillingsbetegnelse. Dermed havde Landbohøjskolens landbrugsøkonomiske professorater fået det nuværende indhold.

Ved siden af landbrugsøkonomien har der været undervist i økonomisk teori ved Landbohøjskolen siden 1897. Dette blev i 1955 til et professorat, som Niels Lindberg blev den første indehaver af.

I nyere tid har Landbohøjskolen udover professorerne haft en række ikke-professorale lærere, men det er stort set et forholdsvist nyt fænomen. En lang række universitets- og landbrugsøkonomer har i kortere eller længere tid udfyldt disse stillinger, så det vil føre for vidt at give en fuldstændig beskrivelse af lærerstaben i den nyeste tid. Her skal blot som en indikation af disse medarbejderes kvalitet nævnes, at 2 er blevet professorer

---

6. Valdemar Emil Maar (1849-1911) er den første af de her nævnte, der hører til blandt Landbohøjskolens egne kandidater, idet han tog Landbrugseksamen i 1870. Han supplerede dog uddannelsen med en cand.polit.-eksamen i 1884. Han blev professor i 1896 (se Christensen, 1923, og Kristensen, 1965).

7. Ole Hansen Larsen (1875-1955) blev efter at have tjent på forskellige gårde uddannet på Landbohøjskolen, hvorfra han tog eksamen i 1899. Fra 1899 til 1913 var han dels landbrugsskolelærer og konsulent, dels på en lang række studieophold i adskillige lande. I 1913 underviste han på Landbohøjskolen i Landbrugets Driftslære og fra 1914 blev han altså professor i Almindelig Landbrugslære. Han var leder af Det Landøkonomiske Driftsbureau fra 1918. Han har bl.a. skrevet *Landbrugets Driftsforhold før og under Krigen* (1918) og *Landbrugets Historie og Statistik* (1921), se Christensen (1923), Skovgaard (1958) og Kristensen (1965).

udenfor Landbohøjskolen: Michael Møller og Peter Birch Sørensen, der begge er blevet professorer ved Handelshøjskolen i København.⁸

Det bør også nævnes, at en lang række danske økonomer og agronomer uden for Landbohøjskolen og universiteterne har ydet værdifulde bidrag til den landbrugsøkonomiske forskning. Det er sket i mere eller mindre tæt samarbejde med læreanstalter og universiteter. Det vil føre for vidt at sige ret meget herom, så kun et par enkelte eksempler skal nævnes: Knud Rasmussens disputats fra 1961 er allerede nævnt, og som et andet eksempel skal nævnes E.Ph. Mackeprang's *Hvordan forrenter det danske landbrug sig* fra 1914, hvori regnskaber for 84 husmandsbrug og 142 gårdmandsbrug analyseres på basis af et materiale indsamlet af Det statistiske Departement i 1908.⁹ Det er en tydelig forløber for det, der i 1918 bliver institutionaliseret med oprettelsen af »Det Landøkonomiske Driftsbureau« i dag kendt som »Statens Jordbrugsøkonomiske Institut«.

Hele landbrugsøkonomiens historie er således et samspil mellem teori og praktisk anvendelse, mellem ren forskning og sektorpolitisk virke. Der er således al mulig grund til at vende tilbage til de i indledningen rejste »balanceproblemer«.

3. Politik og Videnskab

Økonomisk videnskab kan ikke vurdere »social-etiske mål«. »Bør«-sætninger hører ikke hjemme her, er det klare budskab, som Richard T. Ely blev citeret for i indledningen. Der findes mange berømte udsagn af den slags, f.eks. Max Weber's fra 1904 om hele tiden at stræbe efter

jeder zeit deutlich machen, dass und wo der denkende Forscher aufgehört und der wollende Mensch anfängt zu sprechen [citeret efter Zeuthen, 1954, side 50].

På den anden side er det jo også rigtigt som Hector Estrup skriver:

Hvordan skal samfundet indrettes for at borgerne kan få det godt, eller for at de kan leve et godt liv? Det er det, der er sagen. Det er det spørgsmål, der så at sige definerer alt det, vi fra oldtiden til i dag kunne kalde samfundsvidenskab. Man kan måske glemme det i farten, når man prøver at orientere sig i vore dages meget specialiserede og teknisk vanskelige samfundsvidenskabelige enkeltdiscipliner som økonomi, sociologi, socialpsykologi, statskundskab m.v. Men enhver af disse videnskabsgrene ville miste deres mening, hvis de ikke, hver på sit område, kunne bidrage til belysning af hovedsagen: hvordan samfundet bør indrettes. Nok vil man i dag sige, at det er samfundsvidenskabens opgave at klarlægge, hvordan samfundet faktisk fungerer på diverse områder. Men det ville jo være helt interesseløst at undersøge, hvordan tinge-

8. Iøvrigt er det en gammel foreteelse, at Landbohøjskolens yngre økonomer gør karriere andre steder. Jens Warming underviste på Landbohøjskolen før han blev professor ved Københavns Universitet og K.A. Wieth-Knudsen før han blev professor ved Norges tekniske Højskole i Trondhjem.

9. E.Ph. Mackeprang (1877-1933) var ikke noget særligt stort navn i sin samtid, men er i de seneste år blevet accepteret som en pioner indenfor udviklingen af den økonometriske metode, se Kærgård (1976) og (1984).

ne faktisk er, hvis ikke netop for at belyse, om de kunne være anderledes, end de er. [Estrup, 1991, side 178].

Ingen af de simple løsninger er relevante. Hvis man holder sig strengt til, hvad man er sikker på er objektivt og ren videnskab, bliver resultaterne ofte sterile og uinteressante. Det man kan sige af relevant om økonomiske spørgsmål helt uden subjektive vurderinger, bliver ikke meget. Trond Bergh og Tore Hanisch's bog om den økonomiske videnskabs historie i Norge (Bergh & Hanisch, 1984) er her ganske slående. Kapitlet om perioden 1910-1930 og Oskar Jæger hedder »Faglig styrkelse – politisk svekkelse«. Det hedder heri:

Ved århundreskiftet havde nye strømninger begynt å gøre sig gjeldende i norsk sosialøkonomi. Grensenytteteorien og et nytt syn på fagets systematikk og på grensedragningen mellom fag og politikk var blitt introdusert. Dette hadde bidratt til å gi faget en mer selvstendig stilling og lagt til rette for et bredere gjennombrudd for en sosialøkonomisk profesjon. Men samtidig var det mye som tydet på at universitetsøkonomenes innflytelse over den økonomiske politikk ble svakere enn før.

Faglig sett ble de etterfølgende tiårene – frem til om lag 1930 – ikke preget av de store og grunnleggende endringer. De teoretiske og metodiske nyvinninger ble videreutviklet og etablert som selve »kjernen« i faget og i det nye statsøkonomiske studiet. Denne faglige konsolidering ga sig imidlertid ikke utslag i en tilsvarende styrkelse av sosialøkonomens politiske innflytelse. Snarere kom faget og økonomene inn i et nesten kriseartet forhold både til politikerne og til næringslivets folk. [Bergh & Hanisch, 1984, side 100].

På den anden side er der også masser af eksempler på, at økonomer, der har optrådt med rene politiske vurderinger, har mistet deres troværdighed som uafhængige eksperter. Man kan ikke ustraffet udgive egne politiske vurderinger for fagøkonomi.

En institution, der har haft denne problemstilling tæt inde på livet i hele sin levetid er De økonomiske Råds formandsskab, der jo netop prøver at bevæge sig nogenlunde fagligt forsvarligt rundt på områder, der er politisk minebefængte. Og erfaringen siger nok, at »videnskabelige sandheder« er svære at finde, men derfor er alle udsagn dog langt fra lige gode. Det, der er udkrystaliseret i Det økonomiske Råds formandsskabs praksis, er, at hvis formandsskabets vidt forskellige medlemmer kan blive enige om noget, så er det nok fagøkonomisk nogenlunde i orden. Kan formandsskabet ikke blive enige, er det nok bedst ikke at formulere en faglig vurdering. Konsensus er altså kriteriet sammen med argumentationernes lødighed.¹⁰

---

10. Konsensus er altså kriteriet for troværdighed. Men det er oplagt, at dette ikke giver evigt gyldige sandheder. I en lang periode i midten af det forrige århundrede var der således nogenlunde konsensus om, at arbejds lønnen aldrig kunne stige over eksistensminimumet. Konsensus forekommer dog at være en fornuftig metode til at udrydde de værste vildskud.

Litteraturen på dette område er særdeles omfattende. En klassiker er Gunnar Myrdahls *Vetenskap och politik i nationalekonomien* fra 1930. På dansk kan nævnes Zeuthen (1958) og for et lidt utraditionelt synspunkt Estrup (1980). En af de grundigste analyser af den økonomiske politiks regler og idealer er Niels Lindbergs disputats fra 1951. Specielt i forbindelse med debatten om Det økonomiske Råd kan henvises til Schmidt (1969) og Ølgaard (1977). Konklusionerne er langt fra entydige, men der er meget, der tyder på, at de mest spændende ting foregår i det snævre interval mellem indflydelsesløshed og politisering, og det synes oplagt, at et fag som jordbrugspolitik skal dyrkes netop i dette interval.

4. Teori og Virkelighed

Det andet hovedproblem er spørgsmål om, i hvilken grad man skal holde sig tæt til virkeligheden. Også det er en debat, der har stået på stort set al den tid, der har eksisteret økonomisk videnskab.

I 1873 skrev matematikerne F. Bing og Julius Petersen i *Nationaløkonomisk Tidsskrift*:

at Grunden til de ringe Fremskridt, som Økonomien har gjort, maa søges i, at man ikke følger en streng videnskabelig Methode, noget hvortil maaske det, at Økonomien i Reglen skal skrives saaledes, at det kan forstaas af et almindeligt dannet Menneske, har bidraget meget.

De mente, at

økonomien er en Lære om Størrelser og derfor naturligt hjemfalden til matematikken. [Bing og Petersen, 1873, side 317].

100 år senere var den udvikling, de ønskede sig, gået så langt, at Nobelprismodtageren Wassily Leontief i sin tale som præsident for American Economic Association kunne sige:

Much is being made of the widespread, nearly mandatory use by modern economic theorists of mathematics. To the extent to which the economic phenomena possess observable quantitative dimensions, this is indisputably a major forward step. Unfortunately, any one capable of learning elementary, or preferable advanced calculus and algebra, and acquiring acquaintance with the specialized terminology of economics can set himself up as a theorist. Uncritical enthusiasm for mathematical formulation tends often to conceal the ephemeral substantive content of the argument behind the formidable front of algebraic signs. [Liontief, 1971, side 1-2].

Der er næppe tvivl om, at Leontief har ret i, at en række moderne tidsskriftsartikler er gået for langt i gold teoretisering og formalisering, men på den anden side er der næppe

heller tvivl om, at man ikke kan klare sig med teoriløs observeren og beskrivelse. De skoler af institutionalistisk og historisk orienterede økonomer, der har prøvet, er nok bedst karakteriseret af den første Nobelpristager i økonomi, Ragnar Frisch:

These schools, however, had an unfortunate and rather naive belief in something like a »theory-free« observation. »Let the facts speak for themselves«. The impact of these schools on the development of economic thought was therefore not very great, at least not directly. Facts that speak for themselves, talk in a very naive language. [Frisch, 1971]

En for formaliseret økonomi løsriver sig fra virkelighedens problemer, medens en ren beskrivende økonomi bliver uinteressant for andre end det lokalområde, den beskriver, og næppe engang optimal her. Den rette vej er altså en kombination af den aktuelle virkelighed og de formaliserede teorier, en balance mellem provinsialisme og irrelevans.

Mange har set landbrugsøkonomi som en sådan lykkelig kombination af teori og empiri, f.eks. skriver Wassily Leontief:¹¹

An exceptional example of a healthy balance between theoretical and empirical analyses and of the readiness of professional economists to cooperate with experts in the neighboring disciplines is offered by Agricultural Economics – agricultural economists demonstrated the effectiveness of a systematic combination of theoretical approach with detailed factual analysis. They also were the first among economists to make use of the advanced methods of mathematical statistics. However, in their hands, statistical inference became a complement to, not a substitute for, empirical research. [Leontief, 1971, side 5]

Der er da også mange eksempler på, at denne balance har givet frugtbare resultater, også for økonomien uden for landbrugsområdet. Blot som et enkelt eksempel kan nævnes de empiriske undersøgelser af produktionsfunktionen, hvor

The earliest studies of empirical production functions were made by agricultural economists and agronomists concerned with experimental studies of soil, fertilizer, moisture, and seed productivity. [Smith, 1968, side 514]

Det er her oplagt, at landbrugsøkonomiens gode resultater netop må bygge på kombinationen mellem økonomisk og jordbrugsmæssig viden. Uden kendskab til begge dele løber man meget let af sporet. Et eksempel på den slags spidsfindigheder, som let overses af økonomer, er det forhold, at f.eks. kløver og bælgplanter optager kvælstof fra luften, og derved tilfører jorden kvælstof i stedet for at udtømme jordens depoter. Før kunst-

---

11. Et noget mere kritisk syn findes i Gardner (1992).

gødningens tid spillede kløver derfor en vigtig rolle som nitratkilde, se debatten mellem Thorkild Kjærsgaard (1991) og S.P. Jensen (1992) om 1700-tallets landbrug, og idag kan bælgplanter være en mistelten, der skal tages i ed, hvis man vil beskutte eller begrænse forbruget af kunstgødning af hensyn til nitratforureningen (se Pedersen & Østergaard, 1991). Landbrugsfaglig viden hører med til en god jordbrugsøkonomisk analyse, men økonomien kan til gengæld stille et tankeskema og et modelapparat til rådighed, der sikrer overblik og konsistens.

5. To eksempler fra landbrugshistorien

I det følgende skal det forsøges at sige noget af interesse for dansk landbrugs fremtid ud fra økonomisk teori og den økonomiske historie. Skal man sige noget om fremtiden, kan det kun gøres med udgangspunkt i fortiden – vi kender jo ikke andet. De to skabeloner, der skal skitseres, skal dels forklare dansk og dels engelsk landbrugs udvikling i slutningen af det forrige århundrede; begge forklares simpelt og unuanceret for at sælge et enkelt budskab.

Når de relative priser ændres, tilpasser agenterne sig, og et frit marked er under passende forudsætninger den bedste institution til at sikre en sådan tilpasning; dette er et hovedsynspunkt i økonomisk teori.

Fra slutningen af 1820'erne havde dansk landbrug succes med at sælge korn specielt til det engelske marked. I 1870'erne og 1880'erne begyndte kornet at falde i pris, specielt fordi de forbedrede transportmidler med tog og dampskib førte amerikansk og russisk korn til de europæiske markeder. De europæiske lande reagerede vidt forskelligt på dette. Tyskland og en række kontinentaleuropæiske lande lagde toldbeskyttelse på kornet og står den dag i dag med et gammeldags landbrug, mens vi næsten ene af alle oprettede frihandel. Derved blev grunden lagt til skiftet fra vegetabilsk produktion til animalsk¹² (der blev fra 1882 til 1900 bygget 942 andelsmejerier, og fra 1887 til 1908 oprettedes 16 andelsslagterier).

I tabel 1 kan ses hvilken succes, det faktisk var. Eksportens andel af produktionen steg fra under 40% ved omstillingens start til over 60% i 1910, heraf over 90% animalske produkter. Landbrugets beskæftigelse steg fra 1880 til 1910, medens den i de fleste andre lande faldt relativt drastisk.

Hvis markeder får lov at tilpasse sig, kan tilpasningsevnerne altså vise sig langt mere fleksible, end eksperterne kan forestille sig. De automatiske mekanismer er relativt effektive, hvis de får lov at virke – det er en lærerig historie i disse GATT-forhandlingstider.

Men den slags kan ikke gentages, siger en hel del eksperter. Det er interessant at se, at det sagde eksperterne også dengang. I Svend Aage Hansens økonomiske historie fast-

---

12. Eller mere præcist fra en vegetabilsk produktion til en produktion, hvor den vegetabiliske produktion i højere grad blev anvendt i en udbygget animalsk produktion.

Tabel 1. Landbrugseksportens udvikling 1875-1910.

	Total værdi i i mill. kr.	Andel animalske varer pct.	Andel vegetabiliske varer pct.	Eksporthens andel af produktionen pct.
1875	137	58	42	38
1880	136	51	49	40
1885	118	68	32	37
1890	162	81	19	43
1895	190	87	13	48
1900	250	88	12	53
1905	346	86	14	58
1910	444	91	9	61

Kilde: Henriksen 1993, side 3.

lægges omstillingsperioden relativt håndfast til 1883-1889, og netop i 1883 skrev professor William Scharling – landets førende økonomiske autoritet – i *Nationaløkonomisk Tidsskrift* om »Hvor længe vil Danmark kunne forblive et kornudførende Land?« Han er ganske korrekt skeptisk over for korneksportens fremtid, og overvejer så alternativer:

At der til den tid skulle blive en forøget udførsel af de øvrige Landbrugsprodukter, som kunde yde Erstatning for, at Kornet ikke længere er Udførsels-gjenstand, maa efter det foran Paaviste anses for lidet sandsynligt; tvært imod er det sandsynligst, at den større Menneskemængde og-
saa vil behøve saa meget større Mængder af Kjød, Smør og andre Fedevarer, at ogsaa denne Udførsel vil aftage.

Det vil ikke være nødvendigt at føre denne Undersøgelse videre for at give et Svar paa det Spørgsmaal, som her paatrænger sig: Hvad saa? Hvorledes skulle vi til den Tid kunne skaffe os den nødvendige Tilførsel af Kul, Metaller, Kolonialvarer, Tømmer o.a. uundgaelig nødvendige Artikler, som vort Land ikke kan producere eller i alt Fald ikke i tilstrækkelig Mængde? I sine store Træk ligger Svaret lige for Haanden: Det maa blive vor Industri, vor Handel og Skibsfart, som skulle skaffe de nødvendige Midler til at betale vore Indførseler med, naar vort nuværende Hoved-Betalingsmiddel, landbrugsprodukterne, formindskes og delvis forsvinder. [Scharling, 1883, side 25-26]

Når man ser på tabel 1 kan det ikke siges at være nogen profetisk forudsigelse. Markederne kan altså somme tider godt fungere, selv om eksperterne tvivler.

Markederne kan imidlertid være hårde herrer; de tager ikke hensyn til, hvad der er retfærdigt. Britisk landbrugs udvikling i årtierne op mod 1914 er et godt eksempel herpå. England var verdens effektiveste landbrug i det forrige århundrede, se f.eks. tabel 2 for 1840. Ikke desto mindre blev britisk landbrug udkonkurreret. I 1860 udgjorde landbrugssektorens bidrag 20% af Storbritanniens totale bruttonationalprodukt, i 1914 var det faldet til 7% (se O'Gráda, 1981).

Tabel 2. Produktion af fødevarer målt i kalorier pr. beskæftiget i landbruget, 1840.

Storbritannien	17,5
Frankrig	11,5
Belgien	10,0
Schweiz	8,0
Tyskland	7,5
Sverige	7,5
Rusland	7,0
Italien	4,0

Kilde: Beregnet af P. Bairoch, se Craft (1985, side 121).

Forklaringen må søges i en af de klassiske økonomiske teorier. Udenrigshandel bestemmes ikke af absolutte fordele, men af relative fordele, og britisk landbrug var relativt til britisk industri mindre konkurrencedygtigt. Det, der udkonkurrerede britisk landbrug, var således ikke andre landes landbrug, men britisk industri.¹³ Dette kan jo godt give en vis bekymring for dansk landbrug i dag – vi ved, vi er mere effektive end det østeuropæiske landbrug, men er dansk landbrug mere effektivt i forhold til østeuropæisk landbrug, end dansk industri er i forhold til østeuropæisk industri? I hvert fald næppe hvis der ikke satses på produkter af en høj grad af specialisering og kvalitet – jord og billig arbejdskraft har østeuropæerne nok af, men de mangler jo nok noget know-how.

Her hvor diskussionen er koncentreret om metodemæssige spørgsmål, er konklusionen imidlertid klar: De økonomiske teorier, f.eks. teorien om de relative fordeles afgørende betydning i udenrigshandelen, passer godt med den faktiske udvikling. De økonomiske teorier peger på et helt afgørende forhold, man næppe havde opdaget uden kendskab til dem. På den anden side skal den generelt orienterede økonom ikke tro, at han kan overskue alle forhold og muligheder – det er den tydelige lære af Scharlings fiasko i 1883.

6. Konklusion

Når økonomi er bedst giver formlerne præcision i argumentationen, og kravet om videnskabelighed disciplinerer lysten til at ride egne kæpheste og politiske synspunkter. Men formaliseringen og videnskabeligheden må ikke trække faget væk fra virkelighedens problemer.

Et fag som jordbrugspolitik ved Landbohøjskolen må på samme tid give landbrugssektoren noget, den føler er relevant, samtidig med, at faget metodemæssigt lever op til den internationale forskningsverdens krav. Det er ikke let, specielt ikke med den publikations- og evalueringsstrategi, der er udviklet i den internationale forskningsverden. Her er ryggraden stærkt specialiserede tidsskrifter med præcision som et mere afgørende kri-

13. For en mere nuanceret analyse af bl.a. britisk landbrugs udvikling i denne periode se Henriksen (1992).

terium end relevans. På den anden side må vi også vise, at vi kan klare os på den bane, ellers risikerer vi, at kvalitetskravene skrider, og analyserne degenererer til almindelige debatindlæg i den samfundsøkonomiske debat. Det er oplagt, at disse idealer er lettere at formulere end at leve op til, men for et fag som jordbrugspolitik synes de ufravigelige fordringer.

Bilag 1. Landbohøjskolens økonomiprofessoraters historie.

Nationaløkonomi	Jordbrugspolitik	Landbrugsøkonomi	Skovbrugsøkonomi
(Harald Westergaard*) 1897-1902	B.S. Jørgensen 1858-1886		
↓	↓	↘	
(Jens Warming*) 1902-1908	Valdemar E. Maar*/** (1887) 1896 – 1911	T. Westermann** 1887 – 1923	A. Howard Grøn** 1930 – 1951
↓	↓		↓
(Kristen Riis-Hansen*) 1908 – 1919	O.H. Larsen** 1914 – 1941		N.K. Hermansen** 1952 – 1974
↓	↙	↘	↓
(K.A. Wieth-Knudsen*) 1920 – 22	Aksel Milthers** (1941) 1946 – 1966	K. Skovgaard** 1942 – 1964	K.F. Andersen 1974-1976
↓	↓	↓	↓
(Otto Himmelstrup*) 1922 – 1954	Carl Thomsen** 1968 – 1989	Erik Kristensen*/** 1965 – 1981	Matti S. Palo 1976-1979
↓		↓	↓
Niels Lindberg* 1955 – 1971	↓	A. Hjortshøj-Nielsen** 1982 – 1991	Jens Risvand 1981 – 1984
↓		↓	↓
Søren Kjeldsen-Kragh* 1973 –	Niels Kærgård* 1993 –	Under besættelse	Finn Helles** 1985 –

Note: ( ) angiver at stillingen var besat på deltid eller på docent- eller lektorniveau, * at vedkommende er cand.polit., ** at vedkommende er uddannet på Landbohøjskolen.

Litteratur

Andersen, K.F. 1976. A. Howard Grøn og dansk skovøkonomi. I *Danske Økonomer - Festskrift i anledning af Socialøkonomisk Samfunds 75 års jubilæum*. København.
Bendz, H.C.B. 1993. *Landbohøjskolens oprettelse – en dagbog 1856-1858*. Frederiksberg
Bergh, Trond & Tore J. Hanisch. 1984. *Vitenskap og Politikk – Linjer i norsk socialøkonomi gennem 150 år*. Oslo.

Bing, Frederik og Julius Petersen. 1873. Bestemmelse af den rationelle Arbejds løn samt nogle Bemærkninger om Økonomiens Metode. *Nationaløkonomisk Tidsskrift*, Vol. 1, side 296-320.
Christensen, Anton. 1920. Gregers Otto Bruun Begtrup. I *Dansk Biografisk Haandleksikon I*. København.
Christensen, Anton. 1923. Bendt Søborg Jørgensen. I *Dansk Biografisk Haandleksikon*

terium end relevans. På den anden side må vi også vise, at vi kan klare os på den bane, ellers risikerer vi, at kvalitetskravene skrider, og analyserne degenererer til almindelige debatindlæg i den samfundsøkonomiske debat. Det er oplagt, at disse idealer er lettere at formulere end at leve op til, men for et fag som jordbrugspolitik synes de ufravigelige fordringer.

Bilag 1. Landbohøjskolens økonomiprofessoraters historie.

Nationaløkonomi	Jordbrugspolitik	Landbrugsøkonomi	Skovbrugsøkonomi
(Harald Westergaard*) 1897-1902	B.S. Jørgensen 1858-1886		
↓	↓	↘	
(Jens Warming*) 1902-1908	Valdemar E. Maar*/** (1887) 1896 – 1911	T. Westermann** 1887 – 1923	A. Howard Grøn** 1930 – 1951
↓	↓		↓
(Kristen Riis-Hansen*) 1908 – 1919	O.H. Larsen** 1914 – 1941		N.K. Hermansen** 1952 – 1974
↓	↙	↘	↓
(K.A. Wieth-Knudsen*) 1920 – 22	Aksel Milthers** (1941) 1946 – 1966	K. Skovgaard** 1942 – 1964	K.F. Andersen 1974-1976
↓	↓	↓	↓
(Otto Himmelstrup*) 1922 – 1954	Carl Thomsen** 1968 – 1989	Erik Kristensen*/** 1965 – 1981	Matti S. Palo 1976-1979
↓	↓	↓	↓
Niels Lindberg* 1955 – 1971		A. Hjortshøj-Nielsen** 1982 – 1991	Jens Risvand 1981 – 1984
↓	↓	↓	↓
Søren Kjeldsen-Kragh* 1973 –	Niels Kærgård* 1993 –	Under besættelse	Finn Helles** 1985 –

Note: ( ) angiver at stillingen var besat på deltid eller på docent- eller lektorniveau, * at vedkommende er cand.polit., ** at vedkommende er uddannet på Landbohøjskolen.

Litteratur

Andersen, K.F. 1976. A. Howard Grøn og dansk skovøkonomi. I *Danske Økonomer - Festskrift i anledning af Socialøkonomisk Samfunds 75 års jubilæum*. København.
Bendz, H.C.B. 1993. *Landbohøjskolens oprettelse – en dagbog 1856-1858*. Frederiksberg
Bergh, Trond & Tore J. Hanisch. 1984. *Vitenskap og Politikk – Linjer i norsk socialøkonomi gennem 150 år*. Oslo.

Bing, Frederik og Julius Petersen. 1873. Bestemmelse af den rationelle Arbejds løn samt nogle Bemærkninger om Økonomiens Metode. *Nationaløkonomisk Tidsskrift*, Vol. 1, side 296-320.
Christensen, Anton. 1920. Gregers Otto Bruun Begtrup. I *Dansk Biografisk Haandleksikon I*. København.
Christensen, Anton. 1923. Bendt Søborg Jørgensen. I *Dansk Biografisk Haandleksikon*

- II. København.
- Christensen, Anton. 1923. Ole Hansen Larsen. I *Dansk Biografisk Haandleksikon II*. København.
- Christensen, Anton. 1923. Valdemar Emil Maar. I *Dansk Biografisk Haandleksikon II*. København.
- Crafts, N.F.R. 1985. *British Economic Growth during the Industrial Revolution*. Oxford.
- Ely, R.T. m.v. 1936. *Nationaløkonomien i Grundtræk*. (Oversat af Carl Iversen). 3. udgave. København.
- Estrup, Hector. 1980. Velfærd og Politik. *Nationaløkonomisk Tidsskrift*, Bind 118, side 268-83.
- Estrup, Hector. 1991. *Nogle grundtræk af den økonomiske teoris udvikling*. København.
- Frisch, Ragnar. 1971. *From Utopian Theory to Practical Applications: The case of Econometrics*. Nobelprisforelæsning, Oslo.
- Garner, Bruce L. 1992. Changing Economic Perspectives on the Farm Problem. *Journal of Economic Literature*, vol. 30, side 62-101.
- Hansen, Svend Aage. 1972. *Økonomisk vækst i Danmark I, 1720-1914*. København.
- Henriksen, Ingrid. 1992. Struktur, effektivitet og fleksibilitet. *Nationaløkonomisk Tidsskrift*, vol. 130 nr. 1, side 391-400.
- Henriksen, Ingrid. 1993. The Transformation of Danish Agriculture 1870-1914. I G. Persson (red.) *The Economic development of Modern Europe since 1870: Denmark and Norway*. Oxford.
- Jensen, Hans. 1926. Oluf Christian Olufson. I *Dansk Biografisk Haandleksikon III*. København.
- Jensen, S. Tovborg. 1958. Det kgl. Veterinær- og Landbohøjskole gennem hundrede år. I *Den kongelige Veterinær- og Landbohøjskole 1858-1958*. København.
- Jensen, S.P. 1992. Økologisk krise, genopretning og landboreformer: Myter og realiteter? *Tidsskrift for Landøkonomi*, nr. 2, side 80-89.
- Johansen, Hans Chr. 1976. Fire økonomiske lærebogsforfattere fra perioden 1770-1815. I *Danske Økonomer – Festskrift i anledning af Socialøkonomisk Samfunds 75 års jubilæum*, København.
- Kjærgaard, Thorkild. 1991. *Den danske Revolution 1500-1800 – En økohistorisk tolkning*. København.
- Kristensen, E. 1965. Nogle træk af Landbrugsøkonomiens udvikling i Danmark. I *Festskrift til K.K. Skovgaard*, København.
- Kyed, Karsten & Carl Chr. Thomsen. 1991. *Noter til forelæsninger i Jordbrugspolitik I*. København.
- Kærgård, Niels. 1976. E.Ph. Mackeprang – Økonometriens glemte danske pioner. I *Danske Økonomer – Festskrift i anledning af Socialøkonomisk Samfunds 75 års jubilæum*. København.
- Kærgård, Niels. 1984. The Earliest history of Econometrics: Some Neglected Danish Contributions. *History of Political Economy*, vol. 16, side 437-444.
- Leontief, Wassily. 1971. Theoretical Assumptions and nonobserved Facts. *American Economic Review*, vol. 61, side 1-7.
- Lindberg, Niels. 1951. *Idealer og Regler i anvendt Økonomik*. København.
- Lindberg, Niels. 1958. *Nationaløkonomi. I Den kongelige Veterinær- og Landbohøjskole 1858-1958*. København.
- Milthers, Aksel. 1958. Landbrugets geografi og handel, historie og statistik. I *Den kongelige Veterinær- og Landbohøjskole 1858-1958*. København.
- Myrdal, Gunnar. 1930. *Vetenskap och politik i Nationaløkonomien*. Stockholm.
- Nielsen, Axel. 1948. *Det statsvidenskabelige Studium i Danmark før 1848*. København.
- Nørregaard Rasmussen, P. 1976. Akademiske Grader og Belønninger. En kronologi. I *Danske Økonomer – Festskrift i anledning af Socialøkonomisk Samfunds 75 års jubilæum*. København.
- O'Gráda, C.O. 1981. Agricultural decline 1860-1914. I R. Floud og D. McCloskey (red.) *The Economic History of Britain since 1700; 2; 1860-1970*. Cambridge.
- Pedersen, Carl Åge & Hans Spelling Østergaard. 1991. Aktuel og optimal anvendelse af husdyr- og handelsgødning. I *Kvælstof, Fosfor og organisk Stof i Jord og Vandmiljøet – Rapport fra konsensuskonference*. København.

- Scharling, William. 1883. Hvor længe vil Danmark kunne forblive et kornudførende Land? *Nationaløkonomisk Tidsskrift*, vol. 21, side 1-27.
- Schmidt, Erik Ib. 1969. Den økonomiske rådgivningsfunktion overfor den politiske funktion. I *Aktuelle Økonomiske Problemer – Festskrift til Carl Iversen*. København.
- Skovgaard, Kr. 1958. Landbrugsøkonomi. I *Den kongelige Veterinær- og Landbohøjskole 1858-1958*. København.
- Smith, Vernon L. 1968. Production. I *International Encyclopedia of the Social Sciences*. New York.
- Zeuthen, Frederik. 1954. Professor Ross om politik og videnskab – samt lidt om nutidig økonomisk velfærdsteori. *Nationaløkonomisk Tidsskrift*, bind 92, side 36-50.
- Zeuthen, Frederik. 1958. *Videnskab og velfærd i økonomisk politik*, København.
- Ølgaard, Anders. 1977. Om politiserende økonomer – med særlig henblik på den danske »vismands«-institution. *Nationaløkonomisk Tidsskrift*, vol. 115, nr. 1 side 122-156.

terium end relevans. På den anden side må vi også vise, at vi kan klare os på den bane, ellers risikerer vi, at kvalitetskravene skrider, og analyserne degenererer til almindelige debatindlæg i den samfundsøkonomiske debat. Det er oplagt, at disse idealer er lettere at formulere end at leve op til, men for et fag som jordbrugspolitik synes de ufravigelige fordringer.

Bilag 1. Landbohøjskolens økonomiprofessoraters historie.

Nationaløkonomi	Jordbrugspolitik	Landbrugsøkonomi	Skovbrugsøkonomi
(Harald Westergaard*) 1897-1902	B.S. Jørgensen 1858-1886		
↓	↓	↘	
(Jens Warming*) 1902-1908	Valdemar E. Maar*/** (1887) 1896 – 1911	T. Westermann** 1887 – 1923	A. Howard Grøn** 1930 – 1951
↓	↓		↓
(Kristen Riis-Hansen*) 1908 – 1919	O.H. Larsen** 1914 – 1941		N.K. Hermansen** 1952 – 1974
↓	↙	↘	↓
(K.A. Wieth-Knudsen*) 1920 – 22	Aksel Milthers** (1941) 1946 – 1966	K. Skovgaard** 1942 – 1964	K.F. Andersen 1974-1976
↓	↓	↓	↓
(Otto Himmelstrup*) 1922 – 1954	Carl Thomsen** 1968 – 1989	Erik Kristensen*/** 1965 – 1981	Matti S. Palo 1976-1979
↓		↓	↓
Niels Lindberg* 1955 – 1971	↓	A. Hjortshøj-Nielsen** 1982 – 1991	Jens Risvand 1981 – 1984
↓		↓	↓
Søren Kjeldsen-Kragh* 1973 –	Niels Kærgård* 1993 –	Under besættelse	Finn Helles** 1985 –

Note: ( ) angiver at stillingen var besat på deltid eller på docent- eller lektorniveau, * at vedkommende er cand.polit., ** at vedkommende er uddannet på Landbohøjskolen.

Litteratur

Andersen, K.F. 1976. A. Howard Grøn og dansk skovøkonomi. I *Danske Økonomer - Festskrift i anledning af Socialøkonomisk Samfunds 75 års jubilæum*. København.
 Bendz, H.C.B. 1993. *Landbohøjskolens oprettelse – en dagbog 1856-1858*. Frederiksberg
 Bergh, Trond & Tore J. Hanisch. 1984. *Vitenskap og Politikk – Linjer i norsk socialøkonomi gennem 150 år*. Oslo.

Bing, Frederik og Julius Petersen. 1873. Bestemmelse af den rationelle Arbejds løn samt nogle Bemærkninger om Økonomiens Metode. *Nationaløkonomisk Tidsskrift*, Vol. 1, side 296-320.
 Christensen, Anton. 1920. Gregers Otto Bruun Begtrup. I *Dansk Biografisk Haandleksikon I*. København.
 Christensen, Anton. 1923. Bendt Søborg Jørgensen. I *Dansk Biografisk Haandleksikon*